

Wettelijke mogelijkheden voor oplossing van private schulden door de toeslagenaffaire

Afgelopen maandag maakte staatssecretaris Alexandra van Huffelen bekend dat de overheidsschulden van gedupeerden van de toeslagenaffaire worden kwijtgescholden.¹ De gedupeerden hebben echter in veel gevallen niet alleen overheidsschuldeisers, maar ook verschillende private schuldeisers. Daarom riep de staatssecretaris alle private schuldeisers van de gedupeerden op om ook kwijtschelding te verlenen, zodat de gedupeerden weer echt opnieuw kunnen beginnen.

Er is tot op de dag van vandaag nog geen enkele private schuldeiser die publiekelijk heeft aangegeven kwijtschelding te verlenen voor alle gedupeerden. De overheid is naarstig op zoek naar mogelijkheden om de gedupeerden toch een volledig schuldenvrije toekomst te bieden.

Schulinck Schuldhulpverlening ziet hiervoor al een oplossing binnen de huidige wetgeving. Deze oplossing zorgt op korte termijn voor directe schuldenrust voor de gedupeerden: geen deurwaarders meer op de stoep en geen huisuitzettingen of energieafsluitingen meer. Ook biedt deze oplossing een volledig schuldenvrije toekomst.

De oplossing ziet er als volgt uit:

1. Beperk verdere schade voor gedupeerden door een versnelde toelating tot de wettelijke schuldsaneringsregeling (Wsnp). In de Wsnp komen per direct alle beslagen te vervallen (art. 301 lid 3 Fw) en de schulden worden niet meer verhoogd met rente (art. 303 lid 1 Fw). Ook ontruiming en energieafsluiting voor de al bestaande schulden zijn dan niet meer mogelijk (art. 304 en 305 Fw).
2. Gebruik de wettelijke mogelijkheden die er zijn om de gedupeerden de voordelen van de Wsnp te geven. Laat de Wsnp kort duren (er is geen minimumtermijn) en zorg ervoor dat de gedupeerden hun volledige inkomen mogen behouden.

In dit artikel wordt deze oplossing uitgewerkt. Ook wordt nader toegelicht hoe de Wsnp zorgt voor een duurzame 'schone lei' voor de gedupeerden en welke mogelijkheden de inzet van de Wsnp biedt voor de overheid om de private schuldeisers te compenseren. Tot slot wordt opgemerkt met welke gevolgen gedupeerden nog te maken kunnen krijgen nadat ze schuldenvrij zijn. Deze gevolgen gelden niet alleen bij oplossing van de schulden door inzet van de Wsnp, maar ook wanneer er een andere oplossing voor de schulden wordt gevonden.

Snelle toelating tot de Wsnp

Voor toelating tot de Wsnp, moet er een verklaring zijn dat er geen reële mogelijkheden zijn om tot een buitengerechtelijke schuldregeling te komen (art. 285 lid 1 sub f Fw). Hoewel er vaak geïnterpreteerd wordt dat er altijd eerst actief geprobeerd moet worden om met alle schuldeisers een minnelijke regeling te bereiken, is dit wettelijk gezien niet nodig. De wet vereist enkel een verklaring waaruit blijkt waarom er geen buitengerechtelijke schuldregeling tot stand kan komen. Als het aanbieden van een minnelijk regeling overgeslagen kan worden, dan bespaar je veel tijd en is een snelle toelating tot de Wsnp binnen handbereik.

¹ Staatssecretaris Financiën Alexandra van Huffelen, *Brief hersteloperatie t.b.v. debat 19 januari*, 18 januari 2021

Voor de gedupeerden zou je dan een zeer ruime interpretatie van de wettekst moeten hanteren. Je beargumenteert dan dat het, vanwege de noodzaak om tot een zeer snelle oplossing te komen voor deze uitzonderlijke groep, niet reëel is om tot een buitengerechtelijke schuldregeling te komen. Er is nu nog veel onduidelijkheid over de uiteindelijke compensatie die de gedupeerden zullen krijgen. Ook is niet duidelijk hoe lang het gaat duren voordat zij volledig gecompenseerd zijn. Dergelijke procedures kunnen immers jarenlang duren. Omdat de private schuldeisers niet weten of er op een later moment 'meer te halen' is, is het niet aannemelijk dat zij akkoord zullen gaan met een buitengerechtelijke schuldregeling. Normaal gesproken zou deze argumentatie onvoldoende zijn voor een toelating tot de Wsnp. Maar bij deze uitzonderlijke groep gedupeerden is er ruimte om de wet ruimer te interpreteren.

Omdat het een erg ruime interpretatie is van de wettekst, is het echter niet zeker dat de rechtbank deze argumentatie zal volgen. De wetgever kan ervoor kiezen om dit voor de gedupeerden juridisch af te dekken via (spoed)wetgeving waarin wordt vastgelegd dat art. 287 lid 1 sub f Fw niet van toepassing is voor de gedupeerden van deze toeslagenaffaire.

Bied de gedupeerden enkel de voordelen van de Wsnp

Een Wsnp duurt normaal gesproken drie jaar (art. 349a lid 1 Fw). In deze termijn is het de bedoeling dat degene die is toegelaten tot de Wsnp zoveel mogelijk geld bij elkaar spaart voor de schuldeisers. Nu de schulden van gedupeerden van de toeslagenaffaire zijn veroorzaakt door de overheid, lijkt niemand te willen dat zij nog eens drie jaar lang 'de tering naar de nering' moeten zetten. Gelukkig zijn er mogelijkheden om dit voor deze specifieke gevallen te voorkomen.

De Wsnp hoeft namelijk niet in alle gevallen drie jaar te duren. Na toepassing van de Wsnp wordt er een rechter-commissaris benoemd. Deze heeft de bevoegdheid om de termijn van de Wsnp te wijzigen (art. 349a lid 2 Fw). Daarmee kan de duur van de Wsnp verkort worden. De wet geeft hierbij geen minimale termijn voor de duur van een Wsnp.

Daarnaast is er een manier om te voorkomen dat de gedupeerde iedere maand een deel van zijn inkomen moet afdragen. Tijdens de Wsnp moet normaal gesproken al het inkomen boven het zogeheten vrij te laten bedrag (vtlb) afgedragen worden voor de schuldeiser. De rechter-commissaris stelt het vtlb vast (art. 295 lid 3 Fw). Normaal gesproken wordt het vtlb berekend door de Wsnp-bewindvoerder aan de hand van een vaste rekenmethode. De rechter-commissaris mag hier echter van afwijken. De rechter-commissaris heeft daarmee zelfs de bevoegdheid om het vtlb voor de gedupeerden vast te stellen op een bedrag wat gelijk is aan de hoogte van het loon of de uitkering. Zo kan worden voorkomen dat de gedupeerde iedere maand een deel van het inkomen moet afdragen.

Volgens de huidige wetgeving heeft de rechter-commissaris dus al de bevoegdheid om ervoor te zorgen dat de gedupeerden een korte Wsnp hebben zonder aflosverplichting. Er is op dit moment echter geen garantie dat de rechter-commissaris deze ruimte ook zal gebruiken. De wetgever kan ervoor kiezen om ook dit voor de gedupeerden juridisch af te dekken. In een (spoed)wet kan een specifieke termijn voor de Wsnp van gedupeerden opgenomen worden. Ook kan een (spoed)wet regelen de gedupeerde geen aflosverplichting heeft. Daarvoor zijn twee mogelijkheden:

1. een bepaling die regelt dat het inkomen en de periodieke uitkeringen die de gedupeerde verkrijgt tijdens de Wsnp buiten de boedel worden gelaten, of
2. een bepaling die regelt dat art. 295 lid 1 niet van toepassing is voor de gedupeerden. Dat heeft als bijkomend effect dat ook de goederen die iemand bezit tijdens de uitspraak van de Wsnp, zoals bijvoorbeeld een auto of koopwoning, niet in de boedel vallen.

Duurzame schone lei

Als iemand met succes de Wsnp doorloopt, krijgt hij de zogeheten 'schone lei' (art. 358 Fw). Dit betekent dat hij de schulden die hij had vóór de toelating tot de Wsnp, niet meer hoeft te betalen. Hiervoor maakt het niet uit of de schuld wel of niet bekend was bij de Wsnp-bewindvoerder of zelfs bij de gedupeerde. Als iemand, bijvoorbeeld door alle stress die de toeslagenaffaire heeft veroorzaakt, een van de schulden is vergeten door te geven, dan geldt de schone lei dus ook voor deze schuld. Zo wordt voorkomen dat iemand schuldenvrij denkt te zijn, maar later alsnog geconfronteerd wordt met een oude schuld. Er zijn uitzonderingen op de schone lei: studieschulden bij DUO (art. 299a Fw) en vorderingen uit strafrechtelijke veroordelingen (art. 358 lid 4 Fw). Dit is voor de gedupeerden van de toeslagenaffaire echter geen probleem omdat alle vorderingen van overheidsinstanties worden kwijtgescholden.

Mogelijkheden compensatie private schuldeisers

Naast de direct gedupeerden van de toeslagen, zijn er ook indirect gedupeerden: de private schuldeisers. Zoals bijvoorbeeld de fysiotherapeut of dierenarts om de hoek, wiens rekeningen niet betaald konden worden door de gedupeerde. Ook zij zijn (weliswaar indirect) benadeeld door het overheidshandelen in de toeslagenaffaire. Het is nog onbekend of en hoe de overheid deze private schuldeisers gaat compenseren. Als de overheid besluit om tot compensatie van deze private schuldeisers over te gaan, zal er van iedere gedupeerde een overzicht nodig zijn van de actuele schuldeisers met gegevens zoals huidige schuldeiser/deurwaarder, referentienummer, rekeningnummer, actueel openstaand bedrag.

De gedupeerden hebben te maken gehad met langdurige schulden. Dit veroorzaakt een flinke mentale last. Dat heeft een negatieve invloed op de mogelijkheden om een overzicht te hebben van de situatie en gevraagde informatie aan te leveren.² Daardoor zal het mogelijk niet alle gedupeerden lukken om deze gegevens aan te leveren.

Door de Wsnp in te zetten voor de gedupeerden, heeft de overheid wel de mogelijkheid om een snel en volledig overzicht te krijgen van de schulden van de gedupeerden. De schuldeisers kunnen hun vordering ter verificatie indienen bij de Wsnp-bewindvoerder. De Wsnp-bewindvoerder controleert de vorderingen en plaatst deze op de schuldenlijst. Daarna stelt de rechter-commissaris de definitieve schuldenlijst vast tijdens een verificatievergadering. De gedupeerde wordt dus ontlast doordat de Wsnp-bewindvoerder de complete schuldenlijst vaststelt. De controle van alle vorderingen door de Wsnp-bewindvoerder ontlast de overheid.

Compensatie van de private schuldeisers door de overheid is vervolgens op twee manieren mogelijk:

1. De overheid betaalt alle individuele schuldeisers separaat uit aan de hand van de Wsnp-schuldenlijsten.
2. De overheid stort een bedrag in de boedel. De Wsnp-bewindvoerder zorgt voor de verdeling.

Hierbij moet een kanttekening geplaatst worden. Als de overheid ervoor kiest om de private schulden 100% te betalen (ongeacht via welke van de twee opties), kan de rechtbank de Wsnp beëindigen op grond van art. 350 lid 3 sub a Fw. In dat geval wordt geen formele 'schone lei' verleend op grond van art. 358 Fw. De gedupeerde is daarmee niet beschermd tegen eventuele schuldeisers die zich in de toekomst nog melden. Wanneer de rechtbank, ondanks de volledige betaling, toch kiest voor de reguliere beëindiging van de Wsnp, wordt dit voorkomen. Ook hier geldt dat er geen garantie dat de rechtbank deze ruimte zal gebruiken. De wetgever kan, als er besloten wordt om de private schuldeisers 100% te betalen, er voor kiezen om ook dit voor de gedupeerden juridisch af te dekken middels (spoed)wetgeving.

² Mobility Mentoring: Hoe inzichten uit de hersenwetenschap leiden tot een betere aanpak van armoede en schulden. Nadja Jungmann en Peter Wesdorp, 2017

Schuldenvrij, en dan?

Bovenstaand wordt in grote lijnen de mogelijkheden geschetst die de wet nu al biedt om de gedupeerden een volledig schuldenvrije toekomst te bieden. Toch kunnen gedupeerden ook als ze schuldenvrij zijn, nog geconfronteerd worden met de gevolgen van de schulden. Onder andere door de BKR-registratie³ en eventuele korting op de latere AOW-uitkering⁴. Dit geldt niet alleen wanneer de Wsnp als oplossing wordt gekozen, maar ook als er uiteindelijk een andere oplossing wordt gevonden.

Er is één mogelijk gevolg nadat de gedupeerden schuldenvrij zijn dat wel enkel optreedt wanneer wordt gekozen voor de Wsnp-oplossing: de tienjaarstermijn om Wsnp-recidive te voorkomen. Deze is op dit moment nog verplicht. Dit betekent dat iemand niet nogmaals toegelaten kan worden binnen tien jaar na een eerdere Wsnp. Recent heeft de minister een voorontwerp Wet Wijziging Wsnp opgesteld⁵. In dit wetsvoorstel is onder andere een wijziging opgenomen waarmee de tienjaarstermijn niet meer verplicht maar optioneel wordt.

Conclusie

Door de Wsnp op deze manier in te zetten voor de gedupeerden van de toeslagenaffaire, worden verdere problemen zoals ontruiming en oplopende kosten voorkomen. En nog belangrijker: via deze route hebben ze uitzicht op een echte schuldenvrije toekomst via de schone lei. Toelating kan snel als er voorafgaand aan de Wsnp niet eerst een minnelijk aanbod gedaan hoeft te worden. De wet biedt daar mogelijkheden voor. Ook is er al de mogelijkheid voor een verkorte Wsnp zonder aflosverplichting.

Via (spoed) wetgeving kan de wetgever ervoor zorgen dat deze voordelen ook bij alle gedupeerden benut worden. En niet onbelangrijk, de inzet van de Wsnp maakt het ook makkelijker om een eventuele compensatie voor de private schuldeisers te realiseren.

Jenny Vlemmings

Content editor/vakredacteur schuldhulpverlening

Wolters Kluwer Schulink

© 2021 Copyright Wolters Kluwer Schulink.

³ Hiervoor hebben Rob Jetten en Gert-Jan Segers op 19 januari jl. al een motie ingediend. Op het moment van publicatie van dit artikel heeft hierover nog geen stemming plaatsgevonden. *Kamerstukken II 2020/21, 35 510, 14 (motie)*

⁴ Als er sprake is van zogeheten schunal-vorderingen

⁵ https://www.internetconsultatie.nl/wet_wijziging_wsnp